

KADINA KARŞI ŞİDDETTE ARABULUCULUK KURUMUNA İLİŞKİN BAZI DEĞERLENDİRMELER

SOME CONSIDERATIONS REGARDING MEDIATION IN VIOLENCE AGAINST WOMAN

Levent BÖRÜ*

Özet: 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1/2'de aile içi Şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı özel olarak hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, kadın, aile içi bir Şiddete maruz kalması durumunda arabuluculuk kurumuna başvuramayacaktır. Ancak, aile içi Şiddet ve kadına karŐi Şiddet kavramlarının birbirinden ayırt edilmesi gerekir. Nitekim Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözlüşmesi'nde bu iki kavram birbirinden ayırt edilmiştir ve Sözlüşmenin 3. maddesinde her iki kavram da Şu Şekilde tanımlanmıştır: *“Kadına karŐi Şiddetten, kadınlara karŐi bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsin, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm Şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır. Aile içi Şiddet, eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik Şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır.”* Yine 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına KarŐi Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da da aile içi Şiddet (ev içi Şiddet) ile kadına karŐi Şiddet kavramları ayrı ayrı deĐerlendirilmiŐtir. Sözlüşme'nin 48. maddesinde ise, aile içi Şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklarda zorunlu arabuluculuğu yasaklamıŐtır. Söz konusu hükmün aksi ile yorumundan, aile içi Şiddet iddiasına ilişkin olgularda isteğe bağlı arabuluculuk kurumunun Sözlüşme'ye göre yasaklanmadığı sonucu çıkarılmaktadır. Bugün doktrinde, kadına karŐi Şiddetin aile içi Şiddet içerisinde yer alması durumunda, arabuluculuğa elverişli olduğu iddia edilmektedir. Hatta, doktrinde Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1,2'de'ki aile içi Şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların peşinen arabuluculuğa elverişli sayılmamasının da yerinde bir yaklaŐım olmadığı hususu da tartıŐılmaktadır. Bununla birlikte doktrin bir kısmı Şiddetin her türlü varlığı halinde arabuluculuğun mümkün olmadığı görüŐündedir.

* Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul-İcra ve İflas Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Fiziksel Şiddet, Aile İçi Şiddet, Kadına Karşı Şiddet, Arabuluculuk

Abstract: Article 2 of the Code of Mediation in Legal Disputes specifically rules that the disputes involving allegations of domestic violence are not mediatable. Therefore, if a woman is exposed to domestic violence she will not be able to apply for mediation. However, the term “domestic violence” and the term “violence against women” must be distinguished from each other. Indeed, in the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, these two concepts are differentiated from each other and both concepts are defined in Article 3 of the Convention as follows: “violence against women” is understood as a violation of human rights and a form of discrimination against women and shall mean all acts of gender-based violence that result in, or are likely to result in, physical, sexual, psychological or economic harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or in private life; “domestic violence” shall mean all acts of physical, sexual, psychological or economic violence that occur within the family or domestic unit or between former or current spouses or partners, whether or not the perpetrator shares or has shared the same residence with the victim. Similarly, the concepts of family violence (domestic violence) and violence against women are also assessed separately in the Code on Protection of the Family and Prevention of Violence Against Women (Code No: 6284). Article 48 of the Convention prohibits mandatory mediation in domestic violence disputes. From the contrary interpretation of the provision, it can be concluded that the provision does not prohibit optional mediation in the case of the allegation of domestic violence. Recently in the doctrine, it is argued that the dispute is convenient to mediation when violence against women does not contain domestic violence. It is even claimed that regarding the disputes involving allegations of domestic violence as conducive to mediation in advance in the Articles 1 and 2 of the Code, is not a proper approach. On the other hand, part of the doctrine has a perspective that violence is not possible to mediate in its every form of existence.

Keywords: Violence, Physical Violence, Domestic Violence, Violence Against Women, Mediation

Giriş

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1/2’de aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı özel olarak hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, kadının aile içi bir şiddete maruz kalması durumunda arabuluculuk kurumuna başvurulamayacaktır. Ancak, aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet kavram-

larının birbirinden ayırt edilmesi gerekir. Nitekim Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde her iki kavram da birbirinden ayırt edilmiştir. Sözleşme'nin 48. maddesinde ise, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların zorunlu olarak arabuluculuğa başvurulması hususu yasaklanmıştır. Söz konusu hükmün aksi ile yorumundan, aile içi şiddet iddiasına ilişkin olgularda isteğe bağlı arabuluculuk kurumunun Sözleşme'ye göre yasaklanmadığı sonucu çıkarılmaktadır. Bugün doktrinde, kadına karşı şiddetin aile içi şiddet içerisinde yer almaması durumunda, arabuluculuğa elverişli olup olmadığı tartışma konusu yapılmıştır. Çalışmamızda kadına karşı şiddet iddiasına ilişkin vakıaların arabuluculuk kurumuna elverişli olup olmadığını hukuki ve sosyolojik boyutları ile ele alıp değerlendireceğiz.

I- Şiddet Kavramı ve Türleri

1- Genel Olarak Şiddet Kavramı

Şiddet (violence) ile ilgili gerek doktrinde gerek uluslararası sözleşmelerde ve ülkelerin mevzuatlarında çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Şiddet, Türk Dil Kurumu Sözlüğünde, *“bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik, 2-karşıt görüşte olanlara, inandırma veya uzlaştırma yerine kaba kuvvet kullanma”* olarak tanımlanmıştır.¹ Bir görüşe göre² şiddet, bir kişinin bir başkasına fiziksel acı vermek veya yaralamak kastıyla yaptığı davranıştır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından şiddet şu şekilde tanımlanmıştır: Sahip olunan güç ve kudretin tehdit yoluyla ya da doğrudan kendine, bir başka insana, bir gruba ya da topluma karşı yaralanma, fizyolojik hasar, gelişme bozukluğu ya da gerilikle sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde uygulanmasıdır.³ Bu tanımlaya göre hareket edilmesi durumunda, şiddet üç halde sınıflandırılabilir: 1-Bireyin kendisine yönelik şiddet (intihar girişimi, istismar) 2-kişilerarası şiddet (aile / eş, toplum), 3- kolektif şiddet (sosyal, politik, ekonomik).

¹ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, B. 10, Ankara 2005, s. 1866.

² Mehmet Ali Uçar, “Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası”, Ankara 2003, s. 77.

³ World Report on violence and health (WRVH), WHO 2002, s. 4-5 (http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf, Erişim Tarihi: 01.03.2017).

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da şiddet şu şekilde tanımlanmıştır: *"Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır."*

2- Şiddet Çeşitleri

A- Şiddete Maruz Kalan Kimselere Göre

a. Aile (Ev) İçi Şiddet

Aile (ev) içi şiddet (domestic violence), kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışıdır.⁴ Aile içi şiddet, genellikle evlilik ilişkisi ya da kan bağı ile birbirine bağlı bireyler arasında gerçekleşen bir şiddet türü olarak tanımlanmaktadır; çoğunlukla eşleri ya da babaları tarafından kadınlara ve çocuklara karşı uygulanır. Dolayısı ile erkek veya kadın, kim olursa olsun şiddet vakası ile ilk olarak aile içinde karşılaşır.⁵ Bir başka deyişle, aile içi şiddet, kocanın karısına uyguladığı şiddet olabileceği gibi, karının kocaya, ana veya babanın çocuğa ya da kardeşlerin birbirine uyguladığı şiddet de olabilir.⁶

Doktrinde, ev içi şiddet (domestic violence), aile içi şiddete (family violence) göre bir üst kavram olarak tanımlanmaktadır.⁷ Ailenin

⁴ Uçar, s. 95.

⁵ Özge Bölükbaşı, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, Ankara 2015, s. 42.

⁶ Uçar, s. 95; Merve Akın, "Aile İçi Şiddet", Prof. Dr. Füsün Sokullu-Akıncı'ya Armağan, İÜHFM 2013, S. 1, s. 27-41, s. 36.

⁷ Bkz. Kadriye Bakırcı, "İstanbul Sözleşmesi", ABD 2015, S. 4, s. 133-204, s. 137; Gonca Gülfem Bozdağ, "Arabuluculuk ve Arabuluculuğun Ebeveynler Arasındaki Uluslararası İhtilaflarda Uygulanabilirliği", GÜHFD 2016, S. 1, s. 101-136, s. 116; Bölükbaşı, s. 42-43; "Aile içi şiddet, bir aile birimi içerisinde meydana gelen bütün şiddet olaylarını kapsama içine almaktadır. Bu partner, çocuk, kardeş, ebeveyn, ve ileri yaşta olanlara uygulanan şiddeti içine alan kapsamlı bir terimdir. Ev içindeki şiddet, yakın ilişki içinde bulunan bir yetişkinin bir diğeri üzerinde uyguladığı şiddeti ifade etmektedir." (Oğuz Polat, Şiddet, Ankara 2015, s. 24).

Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, ev içi şiddeti “*şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet*” olarak tanımlamıştır.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi madde 3/1-b’de (İstanbul Sözleşmesi), aile içi şiddet ile⁸, “*eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri olarak anlaşılacağını*” belirtmiştir.

Boşanma davalarında ise aile içi şiddet, cana kast, pek kötü muamele, onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme gibi boşanma sebepleriyle açıklanmaktadır.⁹ Dolayısıyla tarafların boşanma davasında ileri sürdükleri hukuki sebeplere dayanak göstererek ileri sürdüğü vakıaların aile içi şiddet olarak ortaya çıkması durumunda arabuluculuk yoluna başvurulamaz veya (aile) hâkimi, tarafları arabuluculuğa teşvik edemez.¹⁰

⁸ “Sözleşme’nin Türkçe metni ile İngilizce metni karşılaştırıldığında, Türkçe çeviride yanlışlıklar olduğu görülmektedir. Bu durum, büyük ölçüde politik tercihlerden kaynaklanmaktadır. Sözleşme’nin orjinal başlığı ‘Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ olmasına rağmen, Türkçe’ye ‘Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ olarak çevrilmiştir. Sözleşme’nin metnindeki ‘ev içi şiddet (domestic violence) ibaresi, Türkçe’ye ‘aile içi şiddet’ olarak çevrilmiş, ev içinde (domestic unit) ibaresi ise ‘aile birliğinde’ olarak çevrilmiştir. Öte yandan ‘eşler veya partnerler’ arasındaki ‘şiddet’ ibaresi, ‘eşler veya ebeveynler arasındaki’ şiddet olarak çevrilmiştir. Madde 3/b uyarınca ‘aile içi şiddet’, aile içerisinde, aile birliğinde veya daha önceki veya şu anki eşler veya ebeveynler arasında meydana gelen, failin aynı evi şu an veya daha önce şiddet mağduruyla paylaşıp paylaşmadığına bakılmaksızın fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddetin bütün türleri anlamına gelir.” (Bakırcı, s. 137).

⁹ Süha Tanrıver, Türk Aile Mahkemeleri, Ankara 2014, s. 87; Tarafların boşanma davasında ileri sürdükleri hukuki sebeplere dayanak teşkil eden maddi vakılardan birçoğu aile içi şiddet unsuru içerse de aile içi şiddetin varlığı ya da yokluğunun Türk Medeni Kanunu’nda sayılan boşanma sebepleriyle değil her olayda ayrı ayrı maddi aile içi şiddet vakıaları üzerinden değerlendirilmesi gerekir.” (Şamil Demir, “Arabuluculuk ile Aile İçi Şiddet ve Uzlaşmaya Tabi Suçların İlişkisi”, ABD 2014, S. 2, s. 212-228, s. 221).

¹⁰ Tanrıver- Aile, s. 87-88; Süha Tanrıver, Türk Aile Mahkemesi Hâkimlerinin Sul-

he Teşvik Ödevi, Makalelerim III, Ankara 2016, s.199-202, s. 201; Tolga Akkaya, "Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hakimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci, Aile Danışmanlığı", ABD 2014, S. 4, s. 23-61, s. 41; "Keza taraflar, şartların tamamında mutabık kalmak suretiyle, Türk Medeni Kanunu'nun 166. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde, mahkemeden, anlaşmalı boşanma talep etmişlerse, hâkimin sulhe teşvik ve dolayısıyla tarafları arabuluculuğa yönlendirme ödevinin işlerlik kazanması söz konusu olamaz; çünkü, onun, bu bağlamdaki işlevi, tarafları bizzat dinlemek suretiyle, özgür bir biçimde teşekkül eden boşanma iradelerinin var olup olmadığını belirlemekten ibarettir. Öte yandan, aile mahkemelerinde, hâkim, 6284 sayılı Kanun'da öngörülen koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınmasını gerektiren haller ortaya çıkmışsa, tarafları bir araya getirip, onları ortak bir paydada birleştirme, uzlaştırma gibi bir gayret içerisine de girmemelidir; böyle bir tutum takınmaktan özenle kaçınılmalıdır. Nitekim, 6284 sayılı Kanun'da bulunmasa bile, Uygulama Yönetmeliği'nin 35. Maddesinde, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının alınması aşamasında, şiddet mağdurlarıyla şiddeti uygulayan arasında, arabuluculuk sürecine işlerlik kazandırılmayacağı hususu, açıkça hükme bağlanmıştır. Bunların yanı sıra, evlenmenin butlanı davaları, soybağına ilişkin davalar ve velayete ilişkin dava ve işler de, kamu düzeninden olup; tarafların anlaşmak (sulh olmak) suretiyle üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıkları konu alan davalar konumunda bulunmadıkları için, sulhe ve arabuluculuğa elverişli bir nitelik taşımazlar; yani, bu bağlamda da, hâkimin sulhe teşvik ödevi ve arabuluculuk kurumu uygulama alanı bulmaz. Buna karşılık, boşanma talep edilmesine rağmen, hakim, evlilik birliğinin kırtarılmasının ihtimâl dahilinde bulunması sebebiyle ayrılık kararı vermişse, evlilik birliğinin yeniden tesisini için, tarafları arabulucuya yönlendirebilir; hatta, onları, bu bağlamda teşvik edebilmelidir." (Tanrıver-Aile, s. 87-88; Tanrıver-Sulh, s. 201-202); "Kanun'un 1. maddesinde geçen, bu kanun tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri işlerden kaynaklanan hukuk uyuşmazlıklarında uygulanır, kuralı temel alınarak, bu kuralın istisnai bazı durumlar için sayılarak yumuşatılması yoluna gidilebilir. Örnek olarak, Aile Mahkemeleri Kanununun 6 ve 7 ile Medeni Kanun 195. maddesinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda arabuluculuğa gidilmesinin önü buraya konulacak bir istisnai düzenleme ile açılabilir. Eğer taraflar boşanmanın fer'i sonuçlarına (eşlerin ortak mallarını paylaşımı, maddi ve manevi tazminat miktarı, velayetin kimde kalacağı, nafaka miktarı, kadının soyadını taşımasına izin verilmesi gibi.) ilişkin konularda taraflar arabuluculuğa gitme konusunda anlaşılırsa ve sonrasında bir uzlaşmaya varabilirlerse bu geçerli olabilmelidir." (Ahmet Başözen, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Üzerine Değerlendirme", *EÜHFD* 2007, S. 1, s. 235-239, s. 236); boşanmanın veya ayrılığın fer'i hükümlerine ilişkin olarak taraflar aralarında sulh yapabilmeleri ve dolayısıyla arabuluculuğun uygulanabileceğine ilişkin bkz Melis Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk*, Ankara 2012, s. 82-83; ayrıca bkz ve karşı Akkaya s. 26 vd; Cenk Akil, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun Kapsamı", Prof.Dr.Ejder Yılmaz'a Armağan, C. I, Ankara 2014, s. 75-137, s. 83; Alper Bulur, "6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ve Uygulaması Hakkında Değerlendirmeler", Prof. Dr. Ramazan Arslan'a Armağan, C. I, Ankara 2015, s. 499-514, s. 501 vd; Arabuluculuğun zorunlu olması (davanın esasına girilebilmesi için bir ön şart) gerektiği ve buna ilişkin olarak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde 494-499 hükümlerinde düzenlenmiş ve sonradan yürürlükten kaldırılan boşanma davaları bakımından verilen örnek için bkz Bakı Kuru, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler*, *MİHDER* 2010, S. 2, s. 237-246, s. 239.

Kanaatimizce, yukarıda belirttiğimiz tanımlamaları gözönünde bulundurduğumuz takdirde, Türk Medeni Kanunu anlamında geçerli bir evliliğin kurulması ve eşlerin birlikte yaşama zorunluluğuna ilişkin şartların genişletildiğini; hatta aynı evi paylaşsın paylaşmasın dini nikahlı eşin, nişanlının hatta kız ya da erkek arkadaşın korunmasının amaçlandığını görmekteyiz.¹¹ Ancak burada şunu belirtmek isteriz ki, Kanun'daki aile içi şiddet kavramı ile asıl korunmak istenen öncelikle kadınlardır; yani kadına yönelik şiddet eylemleridir.¹²

b. Kadına Karşı Şiddet

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun madde 2/1-ç'de kadına yönelik şiddet: *"Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış"* olarak tanımlanmıştır. Bu tanım ile kanun koyucu, toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik şiddet kavramından ayrıca bahsetmemiş, aynı maddenin (d) bendinde yer alan şiddet tanımına gönderme yaparak hem kadına karşı şiddeti, hem toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti birlikte tanımlanmayı tercih etmiştir.¹³

İstanbul Sözleşmesi madde 3/1-a'da, kadına karşı şiddetin tanımı şu şekilde ifade edilmiştir: *"Kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsin, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır"* .

B- Uygulanan Şiddet Tipine Göre

a. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, şiddetin en yoğun karşılaşılan çeşididir; çünkü, fiziksel şiddet belirgin ve kalıcı izler bırakır ve dikkat çekicidir. Tek-

¹¹ Bkz Erdem Özkara/Özgür İ. Can, "Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Güncel Yasal Değişiklikler ve Adli Tıp", *TBB D* 2012, S. 2, s. 341-348, s. 345-346; Bölükbaşı, s. 43.

¹² Bkz Bölükbaşı, s. 43.

¹³ Bölükbaşı, s. 45.

me, tokat, yumruklama, sert bir cisimle vurma, kesici delici bir aletle yaralama, saç çekme, günlerce aç ve susuz bırakma gibi şekillerde görülebilen fiziki şiddet kişide acı ve gözle görülebilen bir zarar bırakır.¹⁴

b. Psikolojik (Duygusal) Şiddet

Psikolojik şiddet, duyguların, duygusal ihtiyaçların ve sözlerin, şiddet tanımında sayılan amaçlarla, karşı tarafa baskı uygulamak vb. sebeplerle tarafın istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Psikolojik şiddetin en yoğun görünümü tehdit etme, hakaret ve sövmektir.¹⁵

c. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, kadının birey olarak ekonomik açıdan özgürlüğünün elinden alınmasıdır.¹⁶ Kadınların meslek veya bir işle uğraşmasını ve birliğe katkı sağlamalarını engellemek ya da tam tersine meslek veya bir işle uğraşmaya zorlamak; diğer yandan kazançlarına veya malvarlığına el koymak, bunları yönetmelerine engel olmak biçiminde ortaya çıkan davranışlar ekonomik şiddet olarak tanımlanabilir.¹⁷

Ayrıca, kadının gelir getiren bir işle uğraşmadığı dikkate alındığında kadına harçlık bırakmamak, evin masraflarını karşılamamak, kadının harcadığı parayı kontrol ederek onu sürekli eleştirmek de ekonomik şiddetin kapsamında düşünülmelidir.¹⁸

d. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet, cinselliğin bir tehdit ve sindirme aracı olarak kullanılmasıdır. Bu şiddet çeşidi, erkeğin kadını denetleme ve iktidar olma arzusu, kadının üstlendiği cinsel rolünü oynamaması ve erkeğin bu rolü zorla kabul ettirmesi sonucu ve sadece erkeğin istediği durumlarda uygulanabilen bir davranış çeşididir.¹⁹ Genellikle kadının hoşlanmadığı hareket, sözle taciz, dokunma, kadını istemediği zamanda ve

¹⁴ Bkz Polat, s. 45; Bölükbaşı, s. 49.

¹⁵ Bkz Bölükbaşı, s. 51.

¹⁶ Polat, s. 60.

¹⁷ Erdem, s. 56.

¹⁸ Bölükbaşı, s. 52.

¹⁹ Bölükbaşı, s. 52-53.

biçimde cinsel birlikteliğe ya da fuhuşa zorlama, aldatma, gebe kalmaya ya da kürtaja zorlama, cinsel yaşamda kadını aşağılayıcı eylemlerde bulunma vb. biçimdeki davranışları kapsar.²⁰

II- Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumu

Kadına karşı şiddette arabuluculuk kurumunun değerlendirilmesine geçmeden önce, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden birisi olan arabuluculuğun²¹ tanımına ve uygulama alanına değinmekte yarar vardır.²²

1- Arabuluculuğun Tanımı ve Genel Esasları

Ülkemizde, kişilerin uyuşmazlıklarını dava yolu yerine kendi iradeleri ile müzakere ederek çözmelerine imkân tanımak, bu şekilde toplum barışının korunması ve sonuçta mahkemelerin iş yükünün azalmasına katkıda bulunmak amacıyla 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanunun amacı,

²⁰ Polat, s. 51-52.

²¹ Arabuluculuk dışında, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, müzakere, kısa yargılama, ön tarafsız değerlendirme, kısa jüri yargılaması, tahkim, özel yargılama uzlaştırma (uzlaşma)dır; ancak arabuluculuk, diğer alternatif çözüm yöntemlerine kıyasla en çok uygulanan yöntemlerden birisidir; çünkü, taraflar arasında iletişimi kuvvetlendiren, aralarındaki bilgi alışverişini sağlayan ve böylelikle iletişimsizlikten kaynaklanan sorunların giderilmesine hizmet eden kural olarak gönüllülük esasına dayalı bir kurumdur. Ayrıntılı bilgi için bkz Mustafa Serdar Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, C.I-II, B.4, Ankara 2016, s. 431 vd ; İbrahim Özbay, "Alternatif Uyuşmazlık Çözümü", EÜHFD 2006, S. 3-4, s. 459-475, s. 464 vd; Şule Şahin Ceylan, "Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü", İstanbul 2009, s. 147, 290 vd; Hakan Pekcanitez, "Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri", HPD 2005, S. 5, s. 12-16, s. 15-16; Kâmil M. Yıldırım, "İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında", Prof.Dr.Yavuz Alangoya İçin Armağan, İstanbul 2007, s. 337-360, s. 349 vd; M. Kâmil Yıldırım, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi, Arabuluculuk Yasa Tasarısı, Eleştiri ve Öneriler", İstanbul 2008, s. 35-80, s. 35 vd; Nevhis Deren Yıldırım, "Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Düşünceler, Arabuluculuk Yasa Tasarısı Eleştiri ve Öneriler", İstanbul 2008, s. 81-96, s. 81 vd; Bulur, s. 31 vd; Akil, s. 76.

²² "Arabuluculuk klasik yargılama sisteminde en genel anlamı ile mahkeme dışı sulh olarak gözlemlenmektedir. Ancak, mahkeme dışı sulhü düzenleyen hiçbir hüküm, usul kanununda yoktur. Usul Kanununda, sadece mahkeme dışı sulhün, mahkemeye intikal etmesinden sonra davanın sonuçlandırılmasında ve buna dayalı nasıl hüküm verileceği düzenlenmiştir." (Şanal, Görgün, Medenî Usûl Hukuku, B. 5, Ankara 2016, s. 720).

hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümlenmesinde uygulanacak usul ve esasları düzenlemektir (HUAK m. 1,1).

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 2'ye göre arabuluculuk: *“Dava açılmadan önce yahut davanın görülmesi sırasında, sistematik teknikler uygulayarak, tarafları görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle kendi çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzman eğitimi almış, tarafsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen faaliyeti”* ifade etmektedir. Bu kapsamda bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olan arabuluculuk, yargılama faaliyeti olmamakla birlikte, devlet yargısını destekleyici bir işlevi yerine getirmektedir.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 2,1/a'ya göre, arabulucu, arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişidir.

Yargısal çözüm yolları ile karşılaştırıldığında uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözümünde şu faydalar bulunmaktadır:²³

Yargısal çözüme göre arabuluculuk genellikle daha kısa sürer. Yargısal çözüme göre arabuluculuk çok daha az maliyetli ve masraflıdır.

Yargısal çözümde karar verme yetkisi üçüncü bir kişinin elinde iken arabuluculukta anlaşma belgesinin içeriği veya anlaşamama hali tarafların iradesindedir; yani arabuluculukta sonuç tarafların kontrolündedir.

Yargısal çözümde kimin ne ölçüde haklı olduğuna bakılırken, arabuluculukta çözüme ulaşmada taraf menfaatleri esas alınır.

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz Özbek, s. 284 vd ; Süha Tanrıver, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlıkları Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, Makalelerim II, Ankara 2011, s. 3-29, s. 10; Pekcanitez, Hakan, Pekcanitez Usûl, Medenî Usûl Hukuku, İstanbul 2017, s. 2804 vd; Pekcanitez s. 14-15; Muhammet Özekes, “Uyuşmazlık Çözüm Yolları İçinde Arabuluculuk ve Bir Düzenleme Önerisi”, HPD 2006, S. 7, s. 40-45, s. 43-44; Alper Bulur, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi”, ABD 2007, S. 4, s. 30-46, s. 41 vd; Bozdağ, s. 109 vd; Frijof Haft/ Katharina Gräfin von Schlieffen, Handbuch Mediation, Aufl. 2, München 2009, s. 73 vd.

Mahkemelerde alenilik esas iken, arabuluculukta güvenilirlik ve gizlilik esastır²⁴.

Mahkemelerin çözüm usulü esnek değildir; buna karşın arabuluculuk yöntemi taraflara ve uyuşmazlığa uygun olarak belirlenir.

Yargısal çözüm yollarında verilen kararlar bir taraf veya iki taraf da kaybeder; tarafların ilişkileri bozulur; arabuluculukta ise kazan-kazan kuralı geçerlidir.

Arbulucuk, uzlaştırmadan (veya uzlaşmadan) farklıdır.²⁵ Uzlaştırma, taraflardan tümüyle bağımsız ve objektif bir konumda bulunan üçüncü kişinin, aralarında uyuşmazlık bulunan taraflara, somut olayın koşullarına ve özelliklerine göre şekillenecek çeşitli çözüm önerileri sunup; onları bu çözüm önerilerine müzakere etmesini ve önerilen çözüm önerilerinden birisi üzerinde anlaşmaya ulaşmalarını amaçlayan bir alternatif çözüm yöntemidir.²⁶ Arabuluculuk ise, uyuşmazlık içine düşmüş olan tarafları konuşmak ve müzakerelerde bulunmak amacıyla bir araya getiren, birbirlerini anlamalarını ve bu suretle “*kendi çözümlerini kendilerinin üretmelerini sağlamak*” için aralarındaki iletişimi kolaylaştıran, uzmanlık eğitimi almış, bağımsız, tarafsız ve objektif bir konumda bulunan üçüncü kişinin katkısıyla ya da katılımıyla yürütülen, gönüllü olarak işlerlik kazanan bir uyuşmazlık çözme yöntemidir. Bir başka ifade ile, arabulucu, uyuşmazlık hakkında herhangi bir karar veremez, taraflara çözüm önerilerinde bulunamaz. Arabulucu, sadece sistematik bir biçimde iletişim teknikleri uygulamak suretiyle, taraflar

²⁴ “Tarafların birbiriyle rahatça iletişim kurabilmesi için arabuluculuk sürecinin aleni olmaması gerekir. Tarafların arabuluculuk sürecinde ortaya koydukları menfaat ve beklentilerinin, ileride kendileri aleyhine sonuç doğurma ihtimali varsa bu ihtimal taraflar arasındaki iletişime ve uzlaşma sürecine zarar verecektir. Taraflardan birinin arabuluculuk ile diğer tarafın sırlarını öğrenmek ya da hakem huzurundaki konumunu güçlendirmek istemesi olasıdır. Arabuluculuğun, ileride görülecek bir davaya hazırlık süreci olarak değil, başlı başına uyuşmazlığın mahkeme dışı çözüm yöntemlerinden birisi olarak anlaşılması gerekir. Ayrıntılı bilgi için bkz Çiğdem Yazıcı Tıktık, Arabuluculukta Gizliliğin Korunması, İstanbul 2013, s. 51 vd.

²⁵ Özbay, s. 466; Süha Tanrıver, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Arabuluculuk Kurumuna Hukuki ve Sosyolojik Bir Bakış”, Makalelerim III, Ankara 2011, s. 67-87, s. 76.

²⁶ Tanrıver-Arbuluculuk Kurumu, s. 76; Melis Taşpolat Tuğsavul, Türk Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2012, s. 29 vd.

arasında iletişimin kurulmasını kolaylaştırır ve diyalog sürecinin işlerlik kazanmasına ve bunun canlı tutulmasına katkı sağlar; taraflara rahat ve özgür bir müzakere ortamı yaratmak suretiyle, sorumlulukları kendilerine ait olmak üzere çözümü kendilerinin bulmasına yardımcı olur. Diğer bir anlatımla arabulucu, uyuşmazlığa bir karar vermek suretiyle çözmeyi değil; ikna ve telkin ile tarafların yeniden müzakerele- re girişmelerine ve bir anlaşma sağlamalarına imkân veren bir ortamı oluşturmayı hedefler; haklıyı veya haksızı bulmaya yahut belirlemeye yönelik olarak değil, tarafların her ikisinin de menfaatlerinin en uygun bir şekilde dengelenmesini öngören bir anlaşma zemininin bulunmasına çaba sarfederek uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasını gerçekleştir- meye çalışır.²⁷

2- Arabuluculuğa Başvurulabilecek Uyuşmazlıklar

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1’de arabuluculuğa başvurulabilecek olan uyuşmazlıkların kapsamı belir- lenmiştir: *“Bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemler- den doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır. Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elve- rişli değildir”*. Buna göre, sadece tarafların üzerinde tasarruf edebile- cekleri özel hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuğa başvurulması mümkündür. Dolayısıyla, kamu düzenine ilişkin olan²⁸ ve tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunmalarına olanak vermeyen huku-

²⁷ Hukuk Uyuşmazlıkları Arabuluculuk Kanunu Hükümet Gerekeşi madde 2; ayrıca bkz Tanriver-Arabuluculuk Kurumu, s. 73-75; Özbay, s. 466 vd.

²⁸ “Kamu düzeni kavramı ülke içinde zamanla değişebileceği gibi, her ülkenin kamu düzeni anlayışı o ülkenin sosyal, siyasi, ekonomik ve ahlâk anlayışına göre de değişiklik gösterir. Bu itibarla Hukuk Uyuşmazlıkları Arabuluculuk Kanunu kapsamında arabuluculuğa elverişlilik belirlenirken zikredilen kamu düzeni, Türk kamu düzeni olarak anlaşılmalıdır. Kamu düzenine ilişkin konularda tarafların sulh olamayacakları ve tahkime gidemeyecekleri kabul edilmektedir. Kamu düzenin yanı sıra emredici kurallara, ahlâka, kişilik haklarına aykırı olan yahut konusu imkânsız olan arabuluculuk sözleşmeleri de geçersizdir.” (Akil s. 79-80); “Uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olması bakımından geçerlilik taşıyan kamu düzeni kavramı, dava yoluna başvurulmuş bir uyuşmazlık bakımından geçerlilik taşıyan kamu düzeni kavramına nazaran daha dar ve daha sınırlı bir içeriğe sahip olacaktır. Örneğin, taşkın yapı sahibinin iyi niyetli olup olmadığının araştırılması gereğinin kamu düzeninden sayılması, aynı uyuşmazlık arabuluculuğun önüne geldiğinde geçerli sayılmamalıdır.” (Bulur, s. 500).

ki ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda arabuluculuğa başvurulamaz.²⁹ Söz konusu düzenleme tarafların üzerinde sulh olabilecekleri veya tahkim yoluna gidebilecekleri konularda (HMK m. 408) da aynı yöndedir.³⁰

3- Kadına Karşı Şiddet İddiasında Arabuluculuk Kurumu

Aile içi şiddet ile kadına karşı şiddet kavramlarının yukarıda da ayrıca belirtildiği üzere birbirinden ayırt edilmesi gereki;³¹ çünkü, gerek İstanbul Sözleşmesi'nde gerek Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da her iki kavram da birbirinden ayırt edilerek ve ayrı ayrı tanımlanarak kullanılmıştır. Bu sebeple arabuluculuk kurumu ile "*aile içi şiddet*" ve "*kadına karşı şiddet*" kavramlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi, arabuluculuğun uygulama alanının tespiti bakımından yerinde olacaktır.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1/2 son cümle'de, "*aile içi şiddet iddiasını*" içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı açıkça ve özel olarak belirtilmiştir. Burada hemen şunu belirtmek isteriz ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığına ilişkin bu hüküm Kanunun Tasarı halindeki metninde yer almamaktaydı ve bu hüküm sonradan eklenmiştir.³² Sonradan eklenen hükme ilişkin Adalet Komisyonu Raporunda arabuluculuk sırasında yapılan müzakerelerin tarafların eşitliği ilkesine dayandığı, arabuluculuğun tarafların kendilerini güvende hissedebilecekleri bir ortamda gerçekleştirilmesi gerektiği, oysa aile içi şiddet olaylarının varlığı halinde taraflardan birinin diğerini tehdit etmesi veya benzeri sebeplerin varlığı halinde tarafların kendilerini güvende hissedemeyecekleri ve eşitlik ilkesinin gerçekleşemeyeceği, bu itibarla söz konusu uyuşmazlıkların arabuluculuğa uygun olmadığı ifade edilmiştir.³³ Ancak bu hükmün aksi ile yorumundan, aile

²⁹ Özbek, s.1184.

³⁰ Ejder Yılmaz, "Arabuluculuğun Yasa İle Düzenlenmesi, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi", Prof.Dr. Tuğrul Arat'a Armağan, Ankara 2012, s. 1275-1297, s. 1959; Seda Özmumcu, "Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış", İstanbul 2013, s. 281; Akil, s. 78, 81.

³¹ Demir, s. 221.

³² Taşpolat Tuğsavul, s. 113 dn 29; Akil, s. 123-124.

³³ Bkz Taşpolat Tuğsavul, s. 113 dn 29; Akil, s. 123-124.

içi şiddet iddiasını içermeyen uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olduğu sonucunu çıkarabiliriz.³⁴

Kadına karşı şiddet, özellikle aile içi bir şiddet vakiası olarak ortaya çıkar ise, söz konusu uyuşmazlık Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1 açık hükmüne göre, mutlak surette arabuluculuğa elverişli değildir. Ancak bununla birlikte yabancı hukuk doktrininde aile içi şiddet veya kadına karşı şiddet iddiasına ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuk kurumunun uygulanıp uygulanamayacağı yönünde bir tartışmanın da söz konusu olduğunu belirtmek isteriz³⁵. Doktrindeki bir görüşe³⁶ göre, aile içi şiddet vakiasına ilişkin bir uyuşmazlık, arabuluculuk ile hiç bir şekilde çözüme kavuşturulma-

³⁴ “Örneğin bir boşanma davasında, boşanma kararı ile çocuğun velayeti konusunda mahkeme tam yetkilidir, bu konuda taraf iradeleri mahkemeyi bağlamaz. Keza, aile içi şiddetin söz konusu olduğu durumlarda, arabuluculuk yoluyla uyuşmazlık çözülemez. Çünkü bu hususlar kamu düzenindedir. Ancak, (aile içi bir şiddet söz konusu değilse) tarafların boşanma konusundaki iradeleri ve velayet konusundaki anne-babanın ve çocuğun görüşleri de alınmalı ve en iyi sonuca varılmaya çalışılmalıdır; çok ciddi sakıncaları yoksa taraflara rağmen bir çözüm üretilmemelidir.” (Pekcanıtez Usûl-Özekes s. 2829); “Kanunda aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı belirtilmiştir. Buna karşılık, Hukuk Uyuşmazlıkları Arabuluculuk Kanunu madde 18,3’te arabuluculuğa elverişli olan aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların bir kısmının arabuluculuğa elverişli olduğu açıkça anlaşılmaktadır.” (Akil, s. 123).

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz Jane C. Murphy/Robert Rubinson, “Domestic Violence and Mediation, Responding to the Challenges of Crafting Effective Screens”, *Family Law Quarterly* 2005, N.1, Vol. 39, s. 53-85, s. 53 vd; Nancy Ver Steegh, “Yes, No, and Maybe, Informed Decision Making About Divorce Mediation in the Presence of Domestic Violence”, *William & Mary Journal of Women and the Law*, N. 145, Vol. 9, 2003, S. 145-206, s. 145 vd; Karla Fischer/Neil Vidmar/Rene Ellis, “Procedural Justice Implications of ADR in Specialized Contexts, The Culture of Battering and The Role of Mediation in Domestic Violence Cases”, *Science and Technology of Law Review* 1993, Vol. 46, s. 2117-2174, s. 2117 vd; Anita Vestal, “Domestic Violence and Mediation, Concerns and Recommendations”, <http://www.mediate.com/articles/vestal3.cfm>, erişim tarihi: 31.03.2017; Kerry Loomis, Domestic Violence and Mediation, A Tragic Combination for Victims in California Family Court, *California Western Law Review*, 1999, N. 2, s. 355-370, s. 355 vd; Mediation Booklet (A practical guide to assist women to prepare for mediation, understand their rights and answer commonly asked questions about the mediation process with particular reference to family and domestic violence situations, Women’s Law Centre, <https://nwlc.org/> erişim tarihi: 31.01.2017.

³⁶ Sarah Krieger, “The Dangers of Mediation in Domestic Violence Cases”, *Cardozo Women’s Law Journal*, Vol. 2, 2002, s. 235-260, s.235vd; Laurel Wheeler, “Mandatory Family Mediation and Domestic Violence”, *Sothorn Illinois University Law Journal*, Vol. 26, 2002, s. 559-573, s. 559 vd.

malıdır. Doktrindeki diğer bir görüşe³⁷ göre ise, devlet yargılamasının uzun sürmesi ve arabuluculuğun devlet yargılamasının yanında yedek can kurtaran bir işlevi yerine getirebilmesi sebebiyle, aile içi şiddet vakasına ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için arabuluculuk kurumuna başvurulması yerindedir.

Bugün Türk hukuk doktrinindeki bazı görüşlere göre de, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1, 2. fıkrada son cümlede yer alan aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların peşinen arabuluculuğa elverişli olmadığı ifadesinin isabetli olmadığı belirtilmektedir.³⁸

Burada tartışılması gereken bir diğer önemli sorun ise, aile içi şiddet iddiası içerisinde yer almayan, fakat sadece kadına karşı şiddet iddiasından kaynaklanan özel hukuka ait uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olup olmadığıdır. Zira Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1 dikkate alındığında, hüküm sadece aile içi şiddet iddiasına ilişkin uyuşmazlıkları kapsam dışında bırakmıştır³⁹. Kanaatimizce bu durumun iki farklı açıdan değerlendirilmesi düşünülebilir. Birincisi, kanun koyucu hükümde her ne kadar “aile içi şiddet iddiası” ifadesini kullansa da bunun içerisinde “kadına karşı şiddet iddiası” da yer almalı ve arabuluculuğa başvuru yolu kapatılmalıdır. İkincisi ise, kadına karşı şiddet iddiasına ilişkin bir uyuşmazlık anılan madde kapsamı içerisinde yer almadığı için, kadına karşı şiddet iddiasının arabuluculuk yolu ile çözüme kavuşturulmasının mümkün olmasıdır. Gerçekten de kadına karşı şiddetin aile içi şiddet içerisinde yer almadı-

³⁷ Alexandra Zylstra, “Mediation and Domestic Violence: A Practical Screening Method for Mediators and Mediation Program Administrators”, University of Missouri School of Law Scholarship Repository, N.1, 2001, s. 253-300, s. 253 vd; Neil S. Jacobson/John M. Gottman, “When Men Batter Women, New Insights into Ending Abusive Relationships”, New York 2007, s. 5 vd.

³⁸ Bkz ve karşı. Özbek, s. 1195; Demir, s. 220; Mustafa Göksu, Civil Litigation and Dispute Resolution in Turkey, Ankara 2016, s. 277; Pekcanitez Usûl-Özkes s. 2828-2829; Akil, s. 124-125.

³⁹ Ayrıca, 20.03.2012 tarihli resmi gazetede yayımlanan, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile ilgili olarak kadına karşı şiddetenden kaynaklanan uyuşmazlıklara uygulanıp uygulanmamasına ilişkin 26.01.2013 tarihli resmi gazetede yayımlanan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nda da bir ifade yer almamaktadır. Kanaatimizce bu bir eksiklik ve söz konusu Kanuna ilişkin uyuşmazlıkların Hukuk Uyuşmazlıkları Arabuluculuk Kanunu’nun uygulama kapsamının hangi ölçüde olduğuna veya olmadığına ilişkin açık bir düzenleme yapılması yerinde olurdu.

ğı bazı durumlarda arabuluculuğa başvuru imkânını kapatmak bazen bizi adil olmayan bir çözüme götürebilecektir. Özellikle sözlü şiddet, hakaret, ekonomik şiddete ilişkin durumlarda arabuluculuğa başvuru imkânının açık olduğu düşünülebilir; örneğin, hakareten kaynaklanan bir manevi tazminat davasında arabuluculuğa başvurmak mümkün olabilmelidir. Bir başka örnek üzerinden hareket edecek olursak, kadın bir sürücünün, bir başka erkek sürücü tarafından trafikte salt kadın olması sebebiyle park kavgası yaşaması ve arabasına zarar vermesi ve kadına hakaret etmesi sonucunda ortaya çıkan maddi ve manevi tazminat davalarında da arabuluculuğa başvuru yolunun açık olduğu kabul edilebilmelidir. Unutulmamalıdır ki, arabuluculuk yolu mahkemelerdeki dava yolu imkânını hiçbir şekilde kapatmaz; bilakis taraflara adalete erişim açısından davanın dışında ek bir imkân tanır.⁴⁰ Ayrıca, taraflar gönüllü olarak bu sürece dahil olabilirler ve her zaman arabuluculuk yolundan vazgeçebilirler. Bu bakış açısından düşünüldüğünde, her somut olayın özelliklerine, uygulanan şiddetin tipine göre, arabuluculuk yoluna başvuru imkânının açık olup olmadığının ayrı ayrı irdelenebilmesi gerekir.

İstanbul Sözleşmesi madde 48, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm usulleri veya hükümlerinin yasaklanması başlığı altında şu şekilde hükme bağlanmıştır: “Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zo-

⁴⁰ Arabuluculuk, mahkemeye alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemi değildir; hukuki uyuşmazlığın mahkemece çözümünde tamamlayıcı işleve sahiptir. Alternatif kelimesinin markalaştırılması kutuplaşma riskini de arttırmaktadır. Bkz Yıldırım s. 338; “Arabuluculuk bilinmediği için maalesef yanlış açıklamalar yapılıyor, yazılar yazılıyor, demeçler veriliyor. Zannediliyor ki arabulucu tarafları dinledikten sonra hakim gibi karar verecek. Ya da arabulucu tarafları uzlaşmaları için karar vermeye zorlayacak. Arabulucu hiçbir öneri getirmeyen, taraflara tamamen eşit mesafede, tarafsız, bağımsız bir kişi. O yüzden, onun bir çözüm önermesi, tarafları bir çözüme ikna etmesi veya onlara baz çözümler önermesi kesinlikle söz konusu değil.” Hakan Pekcanitez, “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısının Tanıtımı”, Medenî Usûl ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı-VI, Ankara 2008, s. 245-300, s. 256; Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz, Medenî Usûl Hukuku B.2, Ankara 2016, s. 756; Ayrıca kadınların dava yoluyla adalete erişimi çeşitli zorluklar yaratabilmektedir; örneğin, kadınların hukuksal problemlerde danışma ve temsil eksikliği, kadınların mahkemelere fiziki erişimi ve maddi erişimindeki sıkıntıları, yargısal maliyetlerin yüksekliği, davaların görülme hızındaki yavaşlık, karmaşık usul işlemleri, hukuk dilinin anlaşılabilirliği, mahkeme kararlarının uygulanmaması gibi. Bkz. Duygu Aydın Hatipoğlu, Kadınların Adalete Erişimi, ABD 2015, S. 4, s. 77-107.

runlu alternatif çözüm yollarını yasaklamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır". Söz konusu hükümden hareketle, kadına karşı şiddet iddiasından kaynaklanan uyuşmazlıklar hiç bir şekilde zorunlu arabuluculuğa tabi tutulamaz. Bu hükmün aksi ile yorumundan, kadına karşı şiddet iddiasından kaynaklanan uyuşmazlıklar için, arabuluculuğa ancak ihtiyari olarak başvurulabileceği anlaşılmaktadır.⁴¹ Bir başka deyişle, İstanbul Sözleşmesi'nde her türlü şiddetten kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvurunun Kanunda zorunlu tutulmasının yasaklanması istenmiştir; dolayısıyla şiddetten kaynaklanan uyuşmazlıklarda ihtiyari (gönüllü veya isteğe bağlı) alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvurulmasının kanunla düzenlenmesinde bir engel yoktur⁴². Doktrindeki diğer bir görüşe⁴³ göre ise, sözleşmenin zorunlu alternatif uyuşmazlıkları çözüm usulleri ve hükümlerinin yasaklanması başlığını taşıyan 48. maddesinin birinci fıkrasına göre taraflar, iş bu sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli hukuki ve diğer tedbirleri alır. Buna göre, aile içi şiddet de dahil olmak üzere, tarafların sözleşme kapsamında şiddete yönelik olarak arabuluculuk ve uzlaştırmayı kapsayacak şekilde zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli hukuki ve diğer tedbirleri alması gerekir. Bu görüşten hareketle Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1, 1 hükmü ile Kadına Karşı Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 48. maddesindeki hüküm uyum içerisindedir.

Aslında arabuluculuk müzakerelerinin, tarafların herhangi bir korku veya baskı altında olmadan, gönüllülük ve eşitlik ilkesine göre, tarafların kendilerini güvende hissedecekleri bir ortamda gerçekleştirilmesi gerektiğinden, aile içi şiddetin varlığı halinde arabuluculuk müzakereleri sürdürülemezdir; çünkü taraflardan birinin şiddet

⁴¹ Arabuluculuğun başarılı olabilmesi, tarafların gönüllü olarak ve istekle bu işi yapmalarına bağlıdır; aksi takdirde bir verim beklemek zordur. Bkz Elif Kısmet Kekeç, Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Ankara 2011, s. 68.

⁴² Bkz Özbek s. 1190.

⁴³ Taşpolat-Tuğsavul, s.113 dn 29.

gördüğü çatışmalarda, mağdur genellikle korkudan reddedemediği için veya tekrar şiddete uğramaktan kaçınmak için arabuluculuğa katılmayı kabul edebilir ki, bu da arabuluculuğun niteliğine asla uymayan bir durumdur.⁴⁴ Bu sebeple, taraflardan birinin şiddet ve tehdit altında olduğu vakialarda arabuluculuğa başvurulmamalı veya arabuluculuk sürdürülmemelidir.⁴⁵

Bizim de doktrinde katıldığımız bir görüşe gör,⁴⁶ aile arabuluculuğu, kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddeti önlemek için bir yöntem olarak kullanılabilir; buna göre İstanbul Sözleşmesi'nin amaçları arasında, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının korunması, kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak ve aile içi şiddet mağdurlarına yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politikalar ve tedbirler geliştirmek yer almaktadır (Sözleşme m.1). O halde aile arabuluculuğu, Sözleşme'nin amaçları doğrultusunda, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek için bir yöntem olarak kullanılabilir. Böylece aile arabuluculuğu, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetten arındırılmış bir ülke yaratma hedefinde etkili bir araç olabilir. Nitekim arabuluculuk üzerinde yapılan uluslararası araştırmalar, arabuluculuğun özellikle kadınlara karşı işlenen şiddet olmak üzere, şiddetin tedavisi ve önlenmesinde kullanılan başarılı yöntemlerden biri olduğunu ispat etmiştir.⁴⁷ Ayrıca bugün yabancı ülkelerde arabuluculuğun en çok uygulandığı alanlardan birisi aile arabuluculuğudur.⁴⁸ Bu gelişmelerin sonucu ülkemizde de yavaş yavaş aile hukukundan doğan uyuşmazlıklarda arabuluculuk yöntemine başvurulabileceği yönünde görüşler ortaya çıkmıştır.⁴⁹ Bununla ilgili olarak Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği madde 16, 1/e'de aile danışmanlarına, aile içi şiddetin önlenmesine yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini vermek

⁴⁴ Özbek, s. 1189.

⁴⁵ Özbek, s. 1189.

⁴⁶ Özbek, s. 1190 vd; aynı yönde Akil, s. 124-125; Bozdağ, s. 116 vd.

⁴⁷ Sara Cobb, "The Domestication of Violence in Mediation", *Law and Society Review* 1997, N. 3, Vol.31, s. 397-440, s. 398 vd; Mediation Booklet, s. 23 vd.

⁴⁸ Marian Roberts, *Mediation in Family Disputes, Principles of Practice*, Thrd. Edt. Burlington 2014, s. 5 vd; Haft/Schlieffen/Mähler/Mähler, s. 458 vd.

⁴⁹ Alper Uyumaz/ Kemal Erdoğan, *Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları*, DEÜHFD 2015, S.1, s. 119-169, s. 140 vd; Özbek s. 847 vd.

görevi yüklenmiştir. Buna göre, aile arabuluculuğu kapsamında aile içi şiddetin önlenmesi için rehberlik ve danışmanlık hizmeti yerine getirilebilir. Aile içi şiddet vakasında arabuluculuğa başvuru yolunun tamamıyla kapatılarak ilgililerin davaya yönlendirilmesi, özellikle şiddet uygulayana aile bireyinin daha da fazla öfkelenmesine yol açabilir; aile arabuluculuğu bu aşamada devreye girerek şiddet uygulayan aile bireyinin hatasını anlamasına, pişmanlık duymasına yardımcı olabilir; bu şekilde aile bireyleri arasındaki ilişki yeniden düzenlenebilir.⁵⁰

Özellikle, arabuluculuğun başarılı ve güvenli olabilmesinin en önemli koşulu her iki tarafın da bu sürece dahil edilmesi ve işbirliğidir. Arabulucunun, tarafların sürece dahil olabilmesini ve kendilerini güvende hissedebilmelerini sağlaması gerekir. Taraflardan biri diğer tarafla aynı odada yer almak istemiyorsa, arabuluculuğun bir başka yöntemle gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Örneğin, gölge arabuluculuk (shuttle mediation) yöntemi ile, tarafların ayrı ayrı odalarda veya ayrı ayrı günlerde arabulucu ile biraraya getirilmesi sağlanabilir.⁵¹ Zira, arabuluculuk yönteminin en karakteristik özelliği esnekliğidir; arabulucu, yöntemi gelişen şartlara ve tarafların kendi öncelik ve endişelerine göre yeniden düzenleyebilir.⁵²

Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet sadece ülkemiz için değil, bütün dünya ülkeleri için büyük bir problem teşkil etmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde bu durum büyük bir sorundur ve sorunların çözümünde (aile) arabuluculuk yöntemlerinin uygulanabilmesi desteklenmektedir.⁵³ Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin ilk defa uygulanmaya başlandığı yer de Amerika Birleşik Devletleri olup, yaklaşık altmış senedir uyuşmazlıkların çözümünde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri icra edilmektedir.⁵⁴ Dolayısıyla, aile içi şiddet veya kadına karşı şiddette arabuluculuğun uygun olup olamayacağı tartışılmasının Amerika Birleşik Devletlerinde yapılmaya

⁵⁰ Özbek, s. 1189.

⁵¹ Mediation Booklet, s. 23 vd.

⁵² Gülgün İldır, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler, Ankara 2003, s. 94; ayrıca bkz Kısmet Kekeç, s. 42 vd; Christopher W Moore, Arabuluculuk Süreci, The Mediation Process, B.4, Çevirmenler, Kaçmaz, Tarkan/ Tercan, Mustafa, Ankara 2016, s. 179 vd.

⁵³ Loomis, s. 355 vd; Fischer/Vidmar/Ellis, s. 2117 vd.

⁵⁴ Bkz ve karşı. Haft/Schlieffen/Hehn, s. 176; Yazıcı Tıktık, s. 15 vd; Taşpolat Tuğsavul, s. 32 vd; Bulur-Arabuluculuk, s. 31; Özbay, s. 461 vd.

başlanması da pek şaşırtıcı değildir. Hatta Amerika Birleşik Devletlerinin etkisi ile, bu konu Avrupa'da da tartışma konusu olmuştur.⁵⁵ Dolayısı ile Avrupa'da da aile içi şiddete ilişkin vakıaların arabuluculuk kapsamında olması gerektiği, fakat aile içi şiddetin görüldüğü uyuşmazlıklarda özel bazı tekniklerin uygulanması ve şiddete maruz kalan tarafın güvenliğinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir.⁵⁶ Ancak, bizim ülkemizde Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 2013 yılından beri uygulanmaktadır. Dolayısı ile arabuluculuk kurumu henüz ülkemizde yeni yeni gelişebilmekte ve hatta anlaşılabilir. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan kadınlar ile ülkemizde yaşayan kadınların sosyo ekonomik konumlarının, eğitimlerinin birbirinden çok farklı olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekir. Türkiye'de Güneydoğu Anadolu'da bir köyde yaşayan bir kadının, aile içi şiddet veya kadına karşı şiddet vakiası ile karşı karşıya kalması durumunda, karşı taraf ile eşit bir konumda haklarını bilerek arabuluculuk sürecine dahil olması günümüzde oldukça zordur.⁵⁷ Zira aile içi şiddet gören kadınların, şiddet olayını dışı yan-

⁵⁵ Bkz Council Of Europe, Family Mediation (Aile Arabuluculuğu Konuda Tavsiye Kararı), No. R. (98) 1, and Explanatory Memorandum, Strasbourg 1999, s. 7-9; Mustafa Özbek, "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Aile Arabuluculuğu Konulu Tavsiye Kararı, Aile Arabuluculuğu", *DEÜHFD* 2005, S. 2, C.VII, s. 71-102, s. 85, 97; Bozdağ, s. 117.

⁵⁶ Bozdağ, s. 117-118.

⁵⁷ "Aile uyuşmazlıklarının tarafları, genelde birbirine bağlı veya ileride birbiriyle ilişki içinde olması gereken kişilerdir. Bu uyuşmazlıklar, üzüntü verici ve sorunları arttırabilecek ortamlarda ortaya çıkarlar ve çocuklar başta olmak üzere ailenin bütün üyelerini etkilerler. Üstelik, aile uyuşmazlıklarında gizlilik önemli bir konudur. Fakat, ülkemizde bu konuda yeterli bir düzenleme ve uygulama bulunmadığı görülmektedir. (Pekcanitez Usûl-Özkes, s. 2828-2829); ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bir kararında aile arabuluculuğunun taraflar arasındaki uyuşmazlığın giderilmesinde önemli bir rol oynayabileceğini ve Türkiye'nin durumun gerektirdiği ölçüde gerekli önlemleri almadığını karara bağlamıştır. Bkz AIHM (ikinci daire), 06.12.2011, Cengiz Kılıç-Türkiye Davası, Başvuru No: 16192/06; "Medeni Kanunumuzun 162'inci maddesi hayata kast pek kötü veya onur kırıcı davranışı mutlak bir boşanma sebebi kabul etmiştir. O halde şiddete uğrayan eşin bu hükümlere dayanarak boşanma davası açma hakkı vardır. Acaba eş buna cesaret edebilecek midir? Boşandığı takdirde ekonomik açıdan geçimini kim temin edebilecektir? Üç çocuk ile birlikte barınmasını geçimini kim temin edecektir? Kadınlar bu tür olaylarda bu kaygıyı taşımaktadır. ...Özellikle uzun süren evliliklerde ve özellikle kadınlar uzun yıllarını verdiği kocasının, kendisi ve çocuklarını sokağa atıp yeni bir bahar yaşamasına ve yuva kurmasına müsaade etmek istemiyorlar. Bunu yaparken boşandığında kocasından miras alamayacağı, hükmedilerek nafaka ile kendisi ve çocuklarını geçinderemeyeceği gibi maddi

sıtması kadın açısından alçaltıcı bir durum olarak kabul edilmektedir; kadınların bu ön yargısı, aile içi şiddetin resmi kurumlara aktarılmasını da engellemektedir.⁵⁸

Kanaatimizce, kadına karşı şiddet iddialarına ilişkin vakialarda aile arabuluculuğuna başvurulabileceği varsayılmış olsa bile, öncelikle aile arabuluculuğu ile ilgili özel eğitimler verilmeli ve bu alanda arabulucuların uzmanlaştırılması sağlanmalıdır. Hatta bu konuyla ilgili olarak aile danışmaları ile aile arabulucuların birlikte ve uyumlu çalışabilmelerine ilişkin uygulamalı seminerler düzenlenmelidir. Zira aile danışmaları ile aile arabulucuları gerek meslek olarak gerek uyguladıkları yöntem olarak birbirinden farklıdırlar.⁵⁹ Ancak, yürürlükteki mevzuattta yer alan arabuluculuk eğitimlerinin niteliği ve kapsamının, aile içi şiddetin veya kadına karşı şiddetin arabuluculuk yoluyla çözümlenebilmesine yönelik olarak çok daha fazla geliştirilmesi gerekir. Bu noktada arabuluculuk konusunda gerek hukukçulara yönelik gerekse toplumun bilgilendirilmesine yönelik çalışmaların daha da artırılması yerinde olacaktır.⁶⁰

Sonuç

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1/2’de aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı özel olarak hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, kadın, aile içi şiddete maruz kalması durumunda arabuluculuk kurumuna başvuramayacaktır. Ancak, aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet kavramlarının birbirinden ayırt edilmesi gerekir. Nitekim Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nde her iki kavram da birbirinden ayırt edilmiştir. Sözleşmenin 48. maddesinde ise, aile içi şiddet iddiasını içeren

kaygıları yanında, kocasının yeni bir evlilik yapmasına ilişkin kıskançlık duyguları etkili olmaktadır. (Ahmet Kılıçoğlu, “Aile İçi Şiddetin Medeni Hukuktaki Yansımaları, Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet”, Ankara 2014, s. 105-112, s. 109-110).

⁵⁸ Uçar, s. 103.

⁵⁹ Bkz ve karşı. Roberts, s. 21 vd; Haft/Schlieffen/Mähler/Mähler, s. 21 vd; Akkaya, s. 42 vd.

⁶⁰ Özellikle arabuluculuk konusunda ülkemizde yaşayan toplumun bakış açısı hakkındaki değerlendirmeler için bkz Pekcanitez-Değerlendirme, s. 247 vd.

uyuşmazlıklarda zorunlu olarak arabuluculuğa başvurulması hususu yasaklanmıştır. Söz konusu hükmün aksi ile yorumundan, aile içi şiddet iddiasına ilişkin olgularda isteğe bağlı arabuluculuk kurumunun Sözleşmeye göre yasaklanmadığı sonucu çıkarılmaktadır.

Aile içi şiddet iddiası içerisinde yer almayan, fakat sadece kadına karşı şiddet iddiasından kaynaklanan özel hukuka ait uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olup olmadığı hususunun da tartışılması gerekir. Zira Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu madde 1 dikkate alındığında, hüküm sadece aile içi şiddet iddiasına ilişkin uyuşmazlıkları kapsam dışında bırakmıştır. Kanaatimizce bu durumun iki farklı açıdan değerlendirilmesi düşünülebilir. Birincisi, kanun koyucu hükümde her ne kadar “*aile içi şiddet iddiası*” ifadesini kullansa da bunun içerisinde “*kadına karşı şiddet iddiası*” da yer almalı ve arabuluculuğa başvuru yolu kapatılmalıdır. İkincisi ise, kadına karşı şiddet iddiasına ilişkin bir uyuşmazlık anılan madde kapsamı içerisinde yer almadığı için, kadına karşı şiddet iddiasının arabuluculuk yolu ile çözüme kavuşturulmasının mümkün olabilmesidir.

Kanaatimizce bu noktada, aile arabuluculuğu kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddeti önlemek için bir yöntem olarak kullanılabilir; buna göre İstanbul Sözleşmesi'nin amaçları arasında, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının korunması, kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak ve aile içi şiddet mağdurlarına yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politikalar ve tedbirler geliştirmek yer almaktadır. O halde aile arabuluculuğu, Sözleşme'nin amaçları doğrultusunda, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemek için bir yöntem olarak kullanılabilir. Böylece aile arabuluculuğu, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetten arındırılmış bir ülke yaratma hedefinde etkili bir araç olabilir. Nitekim arabuluculuk üzerinde yapılan uluslararası araştırmalar, arabuluculuğun özellikle kadınlara karşı işlenen şiddet olmak üzere, şiddetin tedavisi ve önlenmesinde kullanılan başarılı yöntemlerden biri olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, yürürlükteki mevzuattta yer alan arabuluculuk eğitimlerinin niteliği ve kapsamının, aile içi şiddetin veya kadına karşı şiddetin arabuluculuk yoluyla çözümlenebilmesine yönelik olarak çok daha fazla geliştirilmesi gerekir.

Kaynakça^{61*}

- Akın Merve, "Aile İçi Şiddet", Prof. Dr. Füsün Sokullu-Akıncı'ya Armağan, *İÜHFM*, 2013, S. 1, s. 27-41.
- Akil Cenk, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun Kapsamı", Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan, C.I, Ankara 2014, s. 75-137.
- Akkaya Tolga, "Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hakim'in Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci, Aile Danışmanlığı", *ABD* 2014, S.4, s. 23-61.
- Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder/Taşpınar Ayvaz Sema, *Medenî Usûl Hukuku*, B.2, Ankara 2016.
- Bakırcı Kadriye, "İstanbul Sözleşmesi", *ABD* 2015, S. 4, s. 133-204.
- Başözen Ahmet, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Üzerine Değerlendirme", *EÜHFD* 2007, S. 1, s. 235-239.
- Bozdağ Gonca Gülfem, "Arabuluculuk ve Arabuluculuğun Ebeveynler Arasındaki Uluslararası İhtilaflarda Uygulanabilirliği", *GÜHFD* 2016, S. 1, s. 101-136.
- Bölükbaşı Özge, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, Ankara 2015.
- Bulur Alper, "6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ve Uygulaması Hakkında Değerlendirmeler", Prof.Dr. Ramazan Arslan'a Armağan, C.I, Ankara 2015, s. 499- 514 (Bulur).
- Bulur Alper, *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi*, *ABD* 2007, S. 4, s. 30-46 (Bulur-Arabuluculuk).
- Cobb Sara, "The Domestication of Violence in Mediation", *Law and Society Review* 1997, N. 3, Vol.31, s. 397-440.
- Demir Şamil, "Arabuluculuk İle Aile İçi Şiddet ve Uzlaşmaya Tabi Suçların İlişkisi", *ABD* 2014, S. 2, s. 212-228.
- Deren Yıldırım Nevhis, "Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Düşünceler", *Arabuluculuk Yasa Tasarısı Eleştiri ve Öneriler*, İstanbul 2008, s. 81-96.
- Fischer Karla/Vidmar Neil/ Ellis Rene, "Procedural Justice Implications of ADR in Specialized Contexts, The Culture of Battering and The Role of Mediation in Domestic Violence Cases", *Science and Technology of Law Law Review* 1993, Vol.46, s. 2117-2174.
- Göksu Mustafa, *Civil Litigation and Dispute Resolution in Turkey*, Ankara 2016.
- Görgün Şanal, *Medenî Usûl Hukuku*, B. 5, Ankara 2016.

⁶¹ Kaynakçada kısaltılmış şekilleri gösterilmeyen eserler, metinde, yazarların soyadı ile belirtilmiştir. Aynı yazarın birden fazla eserine yollama yapılmışsa, kullanılan kısaltmalar, ilgili kaynağın yanında parantez içinde ayrıca gösterilmiştir.

- Haft Frijof/Schlieffen Katharina Gräfin von, Handbuch Mediation, Aufl. 2, München 2009 (Haft/Schlieffen/Bearbeiter).
- Hatipoğlu Aydın Duygu, "Kadınların Adalete Erişimi", *ABD* 2015, S. 4, s. 77-107.
- Ildır Gülgün, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler, Ankara 2003.
- Jacobson Neil S./Gottman John M., When Men Batter Women, New Insights into Ending Abusive Relationships, New York 2007.
- Kismet Kekeç, Elif, Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler, Ankara 2011.
- Kılıçoğlu Ahmet, "Aile İçi Şiddetin Medeni Hukuktaki Yansımaları, Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet", Ankara 2014, s. 105-112.
- Kuru, Baki, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler", *MİHDER* 2010, S. 2, s. 237-246.
- Krieger, Sarah, "The Dangers of Mediation in Domestic Violence Cases", *Cardozo Women's Law Journal*, Vol.2, 2002, s. 235-260.
- Loomis, Kerry, "Domestic Violence and Mediation, A Tragic Combination for Victims in California Family Court", *California Western Law Review*, 1999, N. 2, s. 355-370.
- Mediation Booklet, a practical guide to assist women to prepare for mediation, understand their rights and answer commonly asked questions about the mediation process with particular reference to family and domestic violence situations, Woman's Law Centre of WA, fifth Edition, 2013 (<http://www.wlcwa.org.au/resources/Mediation-Booklet-Women-5th-edition-Oct-2013.pdf>). (Mediation Booklet).
- Moore Christopher W, Arabuluculuk Süreci, The Mediation Process, B.4, Çevirmenler, Kaçmaz, Tarkan/ Tercan, Mustafa, Ankara 2016.
- Murphy C. Jane/Rubinson, Robert, "Domestic Violence and Mediation, Responding to the Challenges of Crafting Effective Screens", *Family Law Quarterly*, N.1, Vol. 39, 2005, s. 53-85.
- Özbay İbrahim, "Alternatif Uyuşmazlık Çözümü", *EÜHFD* 2006, S. 3-4, s. 459-475.
- Özbek Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, C.1-2, B.4, Ankara 2016.
- Özbek Mustafa Serdar, "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Aile Arabuluculuğu Konulu Tavsiye Kararı (Aile Arabuluculuğu)", *DEÜHFD* 2005, C. VII, S. 2, s. 71-102 (Özbek-Avrupa Konseyi).
- Özekes, Muhammet, "Uyuşmazlık Çözüm Yolları İçinde Arabuluculuk ve Bir Düzenleme Önerisi", *HPD* 2006, S. 7, s. 40-45.
- Özkara Erdem/Can İ. Özgür, "Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Güncel Yasal Değişiklikler ve Adli Tıp", *TBBD* 2012, S. 2, s. 341-348.
- Özmumcu Seda, Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış, İstanbul 2013.

- Pekcanitez Hakan, Pekcanitez Usûl, Medenî Usûl Hukuku, İstanbul 2017 (Pekcanitez Usûl- Yazar).
- Pekcanitez Hakan, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısının Tanıtımı", Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı-VI. Ankara 2008, s. 245- 300 (Pekcanitez-Değerlendirme).
- Pekcanitez Hakan, "Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri", *HPD* 2005, S. 5, s. 12-16.
- Polat Oğuz, Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet, Çocuk İstismarı, Pedofili, Cinsel Şiddet, Duygusal Şiddet, Ankara 2015.
- Roberts Marian, Mediation in Family Disputes, Principles of Practice, Trd Edt., Burlington 2014.
- Şahin Ceylan Şule, Geleneksek Toplumdan Modern Topluma Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, İstanbul 2009.
- Tanrıver Süha, "Türk Aile Mahkemesi Hâkimlerinin Sulhe Teşvik Ödevi", Makalelerim III, Ankara 2016, s. 199-202 (Tanrıver-Sulh).
- Tanrıver Süha, Türk Aile Mahkemeleri, Ankara 2014 (Tanrıver-Aile).
- Tanrıver Süha, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", Makalelerim II, Ankara 2011, s. 3-29 (Arabuluculuk).
- Tanrıver Süha, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Arabuluculuk Kurumuna Hukuki ve Sosyolojik Bir Bakış", Makalelerim III, Ankara 2011, s. 67-87 (Arabuluculuk Kurumu).
- Taşpolat-Tuğsavul Melis, Türk Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2012.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, B. 10, Ankara 2005.
- Uçar Mehmet Ali, Aile İçi Şiddet ve Koruma Yasası, Ankara 2003.
- Uyumaz Alper/Erdoğan Kemal, "Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları", *DEÜHFD* 2015, S. 1, s. 119-169.
- Ver Steegh, Nancy, Yes, No, and Maybe, "Informed Decision a Making About Divorce Mediation in the Presence of Domestic Violence", *William & Mary Journal of Women and the Law*, N. 145, Vol.9, 2003, s. 145-206.
- Vestal, Anita, "Domestic Violence and Mediation, Concerns and Recommendations", <http://www.mediate.com/articles/vestala3.cfm>, erişim tarihi: 31.03.2017.
- Yazıcı Tıktık Çiğdem, Arabuluculukta Gizliliğin Korunması, İstanbul 2013.
- Yıldırım M. Kâmil, "İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında", Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, İstanbul 2007, s. 337-360.
- Yıldırım, M. Kâmil, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi, Arabuluculuk Yasa Tasarısı, Eleştiri ve Öneriler", İstanbul 2008, s. 35-80 (Yıldırım-Değerlendirme).
- Yılmaz Ejder, "Arabuluculuğun Yasa İle Düzenlenmesi, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi", Prof.Dr. Tuğrul Arat'a

Armağan, Ankara 2012, s. 1275-1297.

Wheeler Laurel, "Mandatory Family Mediation and Domestic Violence", *Southern Illinois University Law Journal*, Vol. 26, 2002, s. 559-573.

Zylstra Alexandra, "Mediation and Domestic Violence, A Practical Screening Method for Mediators and Mediation Program Administrators", *University of Missouri School of Law Scholarship Repository*, N. 1, 2001, s. 253-300.